

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЇ СПІЛКУВАННЯ У БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОМУ КОНТИНГЕНТІ СТУДЕНТІВ ХНМУ

Кочарова Тетяна Ростиславівна

старший викладач кафедри медичної та біологічної фізики і медичної інформатики
Харківський національний медичний університет
Україна

Анотація. У статті проаналізовано сторони спілкування у системі вищої освіти, визначено психологічну специфіку взаємодії його учасників. Автором наведені існуючі бар'єри спілкування. Розглянуто специфічні проблеми спілкування для іноземного контингенту студентів та запропоновані різноманітні прийоми щодо їх подолання.

Ключові слова: Спілкування, педагогічне спілкування, комунікативні бар'єри, іноземний контингент, суб'єкт

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.

Метою процесу спілкування є обмін між людьми певними результатами їхньої психічної та духовної діяльності: засвоєною інформацією, думками, судженнями, оцінками, почуттями й настановами, що передбачає вербальний або невербальний контакт.

Якщо розглядати процес спілкування у вищому навчальному закладі, насамперед треба виділити три форми контактів: це спілкування в ланці студент – студент, викладач – викладач та студент – викладач.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ.

Проблему педагогічного спілкування та його особливості в системі вищої освіти досліджували на протязі довгого періоду. Переважно в науковій та навчальній літературі розглядається психологія спілкування у ВИШІ з позицій педагогіки, де об'єктом дослідження є переважно контакти між викладачами та студентами, наприклад [1, 3]. Але можна зустріти і окремі дослідження щодо спілкування студентів різноманітного контингенту [2, 4].

МЕТА СТАТТІ.

Формою навчальної взаємодії, співробітництва викладача і студента у вищих навчальних закладах є *педагогічне спілкування*, через яке реалізують всі педагогічні функції і забезпечується активність суб'єктів педагогічного процесу. Спілкування під час роботи викладача з іноземним контингентом студентів також має певні особливості та вимагає окремих навичок педагогічної майстерності, що є темою даної роботи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Педагогічне спілкування органічно поєднує в собі елементи предметно-орієнтованого, особистісно-орієнтованого та соціально-орієнтованого спілкування, тому має специфічні особливості. За визначенням В.О. Сухомлинського, навчання — це не просто передача інформації, знань, а складні людські взаємини [5]. Тому викладач, як частина цих взаємин, має брати до уваги також психологічні аспекти у ланці студент – студент.

Основні вимоги до відносин «викладач-студент», «студент-студент» можна сформулювати наступним чином [3]:

- взаємодія чинників співпраці і відомості про організації виховного процесу;
- формування духу корпоративності, колегіальності, професійної спільності з педагогами;
- орієнтація системи педагогічного спілкування на дорослу людину з розвинутою самосвідомістю і тим самим подолання авторитарної виховної дії;
- використання професійного інтересу студентів як фактора управління вихованням і навчанням, що вимагає певної захопленості наукою, предметом.

Викладання фундаментальних дисциплін у Харківському національному медичному університеті вимагає від викладачів толерантності та гнучкого підходу щодо спілкування зі студентами різних національностей.

Це стосується роботи в групах російськомовного іноземного факультету, але, в першу чергу, англomовного факультету, де навчаються разом студенти з багатьох країн світу, переважно з африканського континенту, країн арабського світу та Індії.

Для підтримання дисципліни та робочих відносин в таких групах, що іноді містить від 12 до 18 студентів, необхідно бути добре пристосованим до особливостей спілкування з окремими типами характерів, мовленевої різниці та звичками.

Процес адекватного спілкування багато в чому залежить від наявності або відсутності в процесі спілкування певних бар'єрів.

Виділяють три групи бар'єрів педагогічного спілкування: взаємодії (інтерактивні); сприйняття та розуміння (перцептивні) та комунікативні.

Серед бар'єрів *взаємодії* слід назвати відмінності в мотивах спілкування, некомпетентності, естетична несумісність моральних позицій, унікальність манери спілкування. Це – група бар'єрів, дуже характерні при роботі з іноземними студентами, коли існують певні розбіжності в стилях спілкування, відсутності мотивації та умов до самостійного навчання, промовляння слів, дотримання умовної дистанції, релігійних та расових упреджень.

Бар'єри *сприйняття та розуміння* теж мають на увазі естетичне сприйняття зовнішності, різний соціальний статус, бар'єр передчасної установки думки про викладача і студента зі слів попередників. Шляхами вирішення цієї проблеми з боку викладача є професійний підхід до виконання службових обов'язків, що передбачає врівноважене спілкування в межах навчання, а також наявність власної думки.

І, нарешті, бар'єри комунікації передбачають семантичне розуміння словесних виразів, що дуже актуально при викладанні іноземною мовою, невміння висловлювати думки в голос, погана техніка мовлення, проблема сприйняття інформації різними органами чуття та відмінності в темпераменті та характері. Існування означених проблем комунікації в навчальному процесі з боку викладача неможлива за умовою професійної компетентності. Запобігання цих проблем щодо студентів передбачає різноманітні прийоми щодо організації навчання в залежності від особливостей конкретного студента або їх групи.

Розберемо окремо кожний вид стосунків.

- Стосунки студент - студент

Треба підкреслити на власному досвіді, що конфлікти серед студентів різних віросповідань, що змушені пристосовуватися разом до досить

складного існування та навчання в чужій країні не є розповсюдженим явищем. Переважно сутички між студентами на тлі релігійного протиріччя не спостерігається. Але це стосується і навпаки, близьких стосунків.

Переважає більшість іноземних студентів в межах академічної групи об'єднується в окремі підгрупи за ознакою походження. Іноді, наприклад, підгрупа з Індії зовсім не підтримує навіть партнерських стосунків із групуванням арабських студентів та навпаки.

- Стосунки типу викладач - студент, серед яких також слід виділяти окремий вид «викладач – ціла група», що відноситься до терміну «володіння аудиторією».

Стосунки між іноземними студентами та викладачем мають свої особливості, що необхідно зазначити окремо.

1. Згуртованість за національністю.

На відміну від вітчизняних студентів, які часто діють відокремлено один від одного, іноземці звертають увагу більшою згуртованістю, незалежно від мети. Іноді мова іде про масову підтримку порушення дисципліни чи групове вмовляння викладача при оцінюванні одного з співгрупників, що стає окремою педагогічною проблемою.

Шляхами запобігання цієї ситуації є розтлумачення позиції з боку місцевих традицій та суто професійних вимог. Дійсно, психологічні вимоги майбутнього лікаря, незалежно від походження — це прагнення к самостійності в прийнятті рішень та вирішенні особистих професійних проблем.

Але особливості темпераменту, що особливо притаманні мешканцям південних країн, різниця між вимогами традицій та звичаями, що суттєво відрізняються від вітчизняних, вимагає від викладача високого мовного та культурного рівня, поваги до інших рас та країн та професійного рівня. Але, крім вищезазначених, існують окремі вимоги, що пов'язані саме з пристосуванням до різноманіття особливостей поведінки.

2. Орієнтованість на зовнішній вигляд.

Треба відмітити, що переважно іноземці арабського та африканського походження досить велику увагу приділяють зовнішності. Дійсно, сприйняття та опис викладача, що надає йому аудиторія, досить суттєво пов'язане не тільки з професійно-методичним рівнем, але й зачастіше із його стосунками із студентами та їх ставленням до них. Якщо брати до уваги труднощі із запам'ятовування українських імен та прізвищ, іноді студентів буває зручніше сприйняти та описати викладача за зовнішнім описом, ніж вимовити ім'я, а особливо по-батькові.

Традиційними шляхами подолання цієї проблеми є відмова від імені по-батькові, із додаванням «мадам» чи «сер» для англомовних іноземців та зрозуміле написання на дошці повного імені для російськомовних іноземців.

3. Багаторівневий професійно-орієнтований підхід.

Фундаментальні дисципліни, до яких належить

медична і біологічна фізика та медична інформатика, що ґрунтуються на опануванні математики, загальної фізики та основ інформатики. Іноді професійно-освітній досвід викладача з дисципліни збігається з різноманіттям від низького або досить високого рівня попереднього навчання у школі чи коледжу у межах академічної групи.

Якщо рівень підготовки вітчизняних студентів в межах групи збігається з вимогами Зовнішнього незалежного оцінювання, то в одному іноземному студентському колективі сприйняття професійної інформації від викладачів може дуже відрізнятись швидкістю її сприйняття.

4. Багатомовність.

Підчас спілкування між собою студенти користуються мовою, що може бути невідома викладачеві. Крім того, студенти з окремих країн світу на різному рівні володіють мовами викладання та їх діалектами. Іноді одні і те ж слова можуть промовлятися по-різному.

Шляхи подолання цієї проблеми є орієнтованість на візуальне подання інформації за допомогою схем, малюнків та графіків із звуковим тлумаченням.

5. Самовизначення студента, як суб'єкта освітньої, навчально-професійної діяльності.

Мається на увазі цілеспрямоване використання особистістю студента ВИШу своїх психічних, особистісних можливостей, здібностей і т.д. в якості засобів вирішення завдань, проблем життя, спілкування, діяльності, розвитку професійно значущих особистісних якостей у майбутнього фахівця.

Це досягається по таким критеріям: уміння і спроможності вирішувати протиріччя і практичні завдання, що виникають в навчальній і професійній діяльності (активність); особливості взаємозв'язку пізнавальної та афективної сфер особистості (рефлексія), а також самостійність, самоврядування; соціальна спрямованість. Звичайно, ця проблема стосується студентів взагалі, але має певні особливості для тих, що приїжджають з інших країн для навчання за контрактом та змушені витратити багато уваги на адаптацію до умов проживання поза домом, в іншій країні, та не усвідомлюють необхідності самостійної роботи по самонавчання та самовдосконаленню за фахом.

Шляхами подолання цієї проблеми є використання професійного інтересу студентів, залучення їх до наукової діяльності, інтеграція виховного процесу в методику викладання окремих тем, що допомагають у самовизначенні себе як активної сторони навчально-професійної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

В роботі виділено ряд бар'єрів спілкування та ряд принципових проблем, що характеризують специфіку педагогічного спілкування в освітньому процесі вищої школи серед іноземного контингенту, таких як: згуртованість за національністю, орієнтованість на зовнішній вигляд, багаторівневий професійно-орієнтований підхід, багатомовність, самовизначення студента, як суб'єкта освітньої діяльності, а також наведені шляхи їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Бутенко Н.Ю., Бутенко Н.Ю. Комунікативна майстерність викладача : навч. посібник. К. : КНЕУ, 2005. 336 с. ISBN 966-574-700-2.
2. Винославська О.В., Психологічні особливості студентської групи. Практична психологія та соціальна робота : науково-практичний та освітньо-методичний журнал. 07/2005. № 7. С.65-70.
3. Дьюи Дж., Ингилизова М.Д., Юрьева Т.В. Особенности педагогического общения в вузе. М. : Изд-во стандартов, 2012. № 36. С.23-29.

4. Дементьева Т.И. Формування комунікативної компетенції студентів-іноземців підготовчих факультетів у процесі навчання : дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / ХНПУ ім. Г.С.Сковороди. Х., 2005. <http://avtoreferat.net/content/view/8840/52/>
5. Сухомлинский В.А. Письмо о педагогической этике. *Народное образование*. 1970. № 11. с.48 – 52.

FEATURES OF PSYCHOLOGY OF COMMUNICATION IN THE MULTILINGUAL CONTINGENT OF STUDENTS OF KHNMU

Kocharova T.
Kharkiv National Medical University
Ukraine

Abstract. The article analyzes the parts of communication in the higher education system, the psychological specificity of the interaction of its participants is determined. The author represents the existing barriers to communication. The specific problems of communication for a foreign contingent of students are considered and various methods for their overcoming are suggested.

Keywords: *Communication, pedagogical communication, communicative barriers, foreign contingent, subject*